

1993

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

HUKUKÇULAR GÖZÜYLE
KADINA ŞİDDET ve ÇÖZÜM YOLLARI
SEMPOZYUMU

2

25 KASIM 2025

HUKUK FAKÜLTESİ

Hukukçular Gözüyle Kadına Şiddet ve Çözüm Yolları Sempozyumu 2

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Sarp GÜMÜŞ

e-ISBN: 978-625-93507-2-1

Yayıma Hazırlık: Dr. Öğr. Üyesi Sarp GÜMÜŞ

Tasarım: Anıl BOZKURTOĞLU

Yayın Hakkı © Şubat 2026

Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi

Her hakkı mahfuzdur, bu kitabın yayın işini gerçekleştiren Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi dışında, telif hakkı yasası uyarınca, tümü ya da herhangi bir bölümü, resmi ve yazısı editörünün ve yayıncısının yazılı müsaadesi alınmadıkça tekrarlanamaz, basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi çıkartılamaz veya kopya anlamı taşıyacak hiçbir işlem yapılamaz.

HUKUKÇULAR GÖZÜYLE
KADINA ŞİDDET ve ÇÖZÜM YOLLARI
SEMPOZYUMU **2**

25 KASIM 2025

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Mehmet Emin AKGÜL

Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN

Prof. Dr. Z. İpek YÜCER

İÇİNDEKİLER

• Öğr. Gör. Ardahan H. Şenyuva	6
“Şiddet Mağduru Kadın Hakkında Uygulanabilecek Bir Tedbir: Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi (Mk.M.197)”	
• Arş. Gör. Dr. Aslıhan Çoban	10
“Yatırım Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Çok Eşlilik Sorunu: Eşitlik İlkesi ve Kamu Düzeni Perspektifinden Bir Değerlendirme”	
• Arş. Gör. Dr. Cansu Cindoruk	13
“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Şirketlerin Hukukî ve Etik Sorumlulukları”	
• Dr. Öğr. Üyesi Dilara Ağaoğlu Canay	15
“Eşitlikten Korumaya: Kadın Lehine Görünen Bir Düzenleme Eşitsizliği Nasıl Güçlendirir? Bir Yargıtay Kararı Üzerinden Değerlendirme”	
• Öğr. Gör. Durulcan Selçuk	17
“İstanbul Kadı Sicillerinden Örneklerle Tarihte Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet”	
• Dr. Öğretim Üyesi Ferat Buran	20
“Kadına Yönelik Şiddet Olgularının Hukuki Değerlendirmesinde Adli Tıbbın Rolü”	
• Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu	22
“Kadına Şiddet ve Çözüm Yolları”	
• Ar. Gör. Özgür Sevim	24
“İşverenin Kadın İşçilere Yönelik Psikososyal Riskleri Önleme Yükümlülüğü: İşçinin Kişiliğinin Korunması İlkesi Çerçevesinde ILO’nun 190 Sayılı Sözleşmesi ve Türk Hukuku Üzerine Değerlendirmeler”	
• Dr. Öğr. Üyesi Selahattin Samet Bilge	27
“Türk Ceza Hukuku Mevzuatındaki Son Gelişmeler Karşısında Kadına Karşı Şiddet ve Çözüm Yolları”	
• Dr. Öğr. Üyesi Sarp Gümüş	30
“6284 Sayılı Kanun Kapsamında Uzaklaştırma Kararı ve Elektronik Kelepçe Uygulaması”	

ŞİDDET MAĞDURU KADIN HAKKINDA UYGULANABİLECEK BİR TEDBİR: BİRLİKTE YAŞAMAYA ARA VERİLMESİ (MK.M.197)

Öğr. Gör. Ardahan H. ŞENYUVA¹

I. Hükümün Kadına Karşı Şiddet ile İlişkisi

Çalışmanın konusu, MK.m.197'de düzenlenen bir tedbir olan birlikte yaşamaya ara verilmesidir. Hükümün ilk fıkrası, *"Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir."* şeklinde kaleme alınmıştır. Madde, kanunun "Birliğin Korunması" başlığı altında düzenlenmiş ve hükümde şiddet ifadesine yer verilmemiştir. Ancak 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 2.maddesinde yer alan şiddet tanımına bakıldığında hükümün şiddet olgusu ile ilişkisi kurulabilir. Zira maddede şiddet; *"Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış"* olarak tanımlanmıştır. Kadına yönelik şiddet ise aynı maddede *"Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış"* olarak yer almıştır.

Şiddetin yapılan geniş tanımı karşısında MK.m.197/l'de birlikte yaşamaya ara verilebilecek haller olarak sayılan kişilik, ekonomik güvenlik ve ailenin huzurunun tehlikeye düşmesi hallerinin bir şiddet fiili sonucunda gerçekleşebileceği anlaşılr.

II. Birlikte Yaşamaya Ara Verilebilecek Haller

A) Kişiliğin Tehlikeye Düşmesi

Kişilik medeni hukuk anlamında kişinin ehliyetleri, kişisel durumları ve kişilik haklarından oluşan bütüne verilen addır. Kişilik hakkı ise basitçe kişilerin maddi, manevi ve iktisadi bütünlük ve varlıkları üzerinde sahip oldukları mutlak haklar olarak tanımlanır. Dolayısıyla bir kişinin vücut bütünlüğü, sağlığı, namusu, şerefi, haysiyeti, itibarı, sır çevresi gibi hususlar kişiliğinin unsurlarını teşkil eder. Kadının erkek eş yani koca tarafından toplum önünde küçük düşürücü birtakım sözlere maruz bırakılması, kadına fiziksel şiddet uygulaması, kadının özel alanına giren hususların ifşa edilmesi, kocanın metresi ile aynı evde yaşamaya zorlanması, kocanın eşini normal olmayan ve aşağılayıcı

¹ Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi, e-posta: asenyuva@baskent.edu.tr

yollardan cinsel ilişkiye zorlaması, kadının dışarıya çıkmasına izin vermemesi, kocanın ağır ve bulaşıcı hastalıklarını tedavi ettirmemesi gibi haller bu neviden davranış biçimlerine örnek teşkil eder. Verilen örneklerde şiddet fiilinin varlığından bahsetmek mümkündür.

B) Ekonomik Güvenliğin Tehlikeye Düşmesi

Ekonomik güvenliğin tehlikeye düşmesi kapsamına ilk olarak, kadının halen yürütmekte olduğu meslek veya işinin gelişmesinin ve ilerlemesinin diğer eşin birtakım söz, eylem ve davranışı yüzünden ciddi anlamda bir tehlikeyle karşı karşıya bırakılması hali girer. Ekonomik güvenliğin tehlikeye düşmesi sonucunu doğuran davranışın mutlaka diğer eşin işi veya mesleki faaliyetine yönelik olması şart değildir. Bundan başka; bir eşin diğerinin mallarına zarar vermesi, kendisi için mümkün ve kendisinden beklenebilir olmasına rağmen bir geliri elde etmekten kaçınması, ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak bir geliri pervasızca sarf etmesi, kadının çalışmasına izin vermemesi gibi haller de ekonomik güvenlik kavramının diğer vechesini oluşturur. Bu tür davranışlar da ekonomik şiddet kapsamında değerlendirilmelidir.

C) Ailenin Huzurunun Tehlikeye Düşmesi

Aile huzurunun tehlikeye düşmesi; ortak yaşam dolayısıyla eşlerin ve çocukların huzursuz ve mutsuz olması, aile düzeninin bozulması anlamını taşır. Ailenin huzurunun tehlikeye düşüp düşmediği somut olayın verileri ışığında değerlendirilmek gerekir. Bu durumu ortaya çıkarabilecek sebepler çok çeşitlidir. Mesela, kocanın eve sürekli olarak geç gelmesi, bir eşin agresif tavırlarıyla huzursuzluk yaratması, eşlerden birinin diğer eşin ailesine yakınlık göstermemesi, eşlerden birinin alkol bağımlılığı nedeniyle aile düzenine zarar vermesi hallerinde ailenin huzurunun tehlikeye düştüğü söylenebilir.

III. Belirtilen Sebeplerden Birinin Ortaya Çıkması Üzerine Kadının Birlikte Yaşamaya Ara Vermeye Yetkili Olup Olmadığı Meselesi

Kanunda öngörülen haklı sebeplerden birinin ortaya çıkması üzerine karı veya kocanın ortada bir mahkeme kararı bulunmaksızın birlikte yaşamaya ara vermeye yetkili olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız hâkim görüşe göre, eşlerden her biri kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi şekilde tehlikeye düştüğü anda birlikte yaşamaya ara verme hakkına sahip olur. Bu konuda hakim tarafından ayrıca yetkilendirilmeye gerek ve ihtiyaç yoktur. Her ne kadar bir eşin tek taraflı olarak şartların gerçekleştiğini takdir yetkisine sahip olması eleştiri konusu olabilse de, özellikle ivedi korunma ihtiyacı bulunan vücut bütünlüğü ve sağlığa yönelik ciddi tehlikelerin ortaya çıkması halinde, mahkemelerin işleyiş sürati ve iş yükü göz önünde bulundurulursa birlikte yaşamaya ara verme yetkisini mahkemeden alınacak bir karara tabi tutmak eş ve çocukların kişilikleri bakımından telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açabilir. Bununla

birlikte, konuttan ve ev eşyasından kimin istifade edeceği, birlikte yaşama ara verildiği süre zarfında yapılacak parasal katkının tespiti gibi meselelerde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümlenmesi ve ayrı yaşamının ileride terk sayılarak bir boşanma davasına sebebiyet vermemesi amacıyla birlikte yaşamının haklı bir sebebe dayandığının tespit ettirilmesi bakımından hâkime başvurulmasında fayda vardır. Böyle bir başvuru halinde hâkim, birlikte yaşamaya ara verilmesi ile ilgili tedbirlere hükmetmeden önce başvuruda bulunan eşin ayrı yaşama hakkı olup olmadığını bir ön mesele olarak araştırmak durumundadır. Yargıtay'ın da verdiği kararlarda aynı görüşte olduğu anlaşılmaktadır.

IV. Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi Halinde Alınacak Tedbirler

A) Genel Olarak

Birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde alınacak tedbirler ifadesi ile kastedilen, eşlerin ve çocukların ekonomik ve kişisel ilişkilerinin Medeni Kanun'un 197. maddesinin iki ve dördüncü fıkraları uyarınca düzenlenerek ayrı yaşamaya uygun bir hukuki statünün hâkim tarafından oluşturulmasıdır. Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebepten doğsa bile hâkim, eşlerden birinin talebi olmaksızın tedbir almak suretiyle evlilik birliğine müdahale yetkisine sahip değildir. Bu noktada eşin genel nitelikli bir talebi de yeterli olmayıp, hangi tedbirin alınması isteniyor ise ona ilişkin talebin bulunması lazımdır. Bu durumun tek istisnasını 197. maddenin dördüncü fıkrasında öngörülen ergin olmayan çocuklara ilişkin tedbirler oluşturur.

B) Eşlerin Birbirlerine Yapacakları Parasal Katkının Tespiti

Uygulamada MK.m.197/II uyarınca gerek eş ve gerekse ergin olmayan çocuklar için hâkim tarafından belirlenen bu parasal katkıya bağımsız tedbir nafakası denilmektedir.

Eşlere düşen katkı payının hesaplanmasında temel olarak iki unsur göz önünde tutulmalıdır. Bu unsurlar, “eşlerin çalışma gücü” ve “parasal katkıya ihtiyacı olan aile bireylerinin temel ihtiyaçlarıdır. Bunlardan başka, varsa çocukların hangi eş ile birlikte kaldığı, ortak konuttan hangi eşin istifade etmeye devam ettiği gibi hususlar da dikkate alınır. Parasal katkının üst sınırını eşlerin birlikte yaşadıkları sırada sahip oldukları hayat standardı, alt sınırını ise eşlerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için elde etmeleri gereken asgari miktar oluşturur. Parasal katkının başlangıç tarihi, dava tarihidir.

C) Konut ve Ev Eşyasından Yararlanmaya İlişkin Tedbirler

Birlikte yaşamaya ara verilmesi sonucunda halli gereken en önemli meselelerden biri ortak konuttan ve ev eşyasından kimin ne şekilde istifade edeceğinin düzenlenmesidir. Ortak konut, eşlerden en az birisinin sosyal ve ekonomik yaşamlarını sürdürmek üzere oturdukları, ailenin müşterek kullanımına ayrılan evdir. Ev eşyası kavramı ise, sadece konut içerisindeki eşyaları değil, ortak yaşamın yürütülmesi ile bağlantılı diğer taşınır eşyaları (otomobil vb.) da kapsar.

Ortak konut ve ev eşyasından hangi eşin yararlanacağına, somut olayın özellikleri dikkate alınarak hâkim tarafından karar verilir. Hâkimin bu konuda geniş takdir yetkisine sahip olduğu kabul edilir. Bunu sağlayabilmek için öncelikle konut ve ev eşyasından yararlanmada hangi eşin daha çok menfaati olduğu araştırılmalıdır. Çocukların hangi eşe bırakıldığı, eşlerin yaş ve sağlık durumu, eşlerden birinin ortak konutta mesleki bir faaliyet sürdürmesi gibi durumlar araştırmada dikkate alınır. Özgüleme kararı alınırken, konut üzerindeki mülkiyet hakkının hangi eşe ait olduğu kural olarak hiçbir önem taşımaz.

D) Malların Yönetimine İlişkin Tedbirler

Eşlerin mallarının yönetimine ilişkin tedbirlerin neler olabileceği konusu açık olmamakla beraber, evlilik birliği için önem taşıyan eşlere ait malvarlığı değerleri için bir kayyım atanması akla ilk gelen tedbirdir. Ayrıca hâkim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak eşler arasındaki kanuni veya mal ayrılığı dışındaki akdi mal rejiminin mal ayrılığı rejimine geçirilmesine karar verebilir.

E) Ergin Olmayan Çocuklara İlişkin Tedbirler

Birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde çocukların hangi eşte kalacağı, diğer eş ile çocuklar arasındaki kişisel ilişkinin düzenlenmesi ve çocuk için yapılması gereken parasal katkının belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkar. MK.m.197/IV uyarınca, ergin olmayan çocuklara ilişkin tedbirler ana ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlere göre (MK.m.169,182 ve özellikle çocuğun menfaatlerinin korunması, bakımına ve kişisel ilişkilerine ilişkin olarak 321 vd.) alınır. Şayet gerekiyorsa hâkim ergin olmayan çocuklara ilişkin başkaca tedbirlerin alınmasına da karar verilebilir.

YATIRIM YOLUYLA TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASINDA ÇOK EŞLİLİK SORUNU: EŞİTLİK İLKESİ VE KAMU DÜZENİ PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Dr. Aslıhan ÇOBAN²

Kadına yönelik şiddet, yalnızca fiziksel bir eylem değil; aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve hukuki eşitsizliklerin yansıması olan bir insan hakkı ihhalidir. Hukuk düzeni, kadınların insan onuruna yakışır biçimde bireyler olarak yaşamalarını güvence altına almakla yükümlüdür. Bu çerçevede, eşitlik ilkesini zedeleyen her türlü hukuki veya idari uygulama, dolaylı biçimde kadına yönelik şiddetin kurumsal bir biçimi olarak değerlendirilmelidir.

Bu bildiri, son yıllarda giderek önem kazanan yatırım yoluyla Türk vatandaşlığı kazanımı uygulamasının, çok eşlilik (poligami) bağlamında doğurduğu eşitsizlik sorununu ve bu soruna milletlerarası özel hukukta kamu düzeni müdahalesini ele almaktadır.

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun (TVK) 12/1-b maddesi uyarınca, Türkiye'de belirli tutarda yatırım yapan yabancılar ve turkuaz kart sahibi yabancılara istisnai olarak Türk vatandaşlığı verilmekte; aynı hüküm gereğince bu kişilerin yabancı eşi ve çocukları da Türk vatandaşlığı kazanabilmektedir. Uygulamada turkuaz kart çok az sayıdaki yabancılara verildiği için, esas sorun daha çok Türkiye'de belirli bir tutar ve kapsamda yatırım yapan yabancılara Türk vatandaşlığının verilmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Sorunun ortaya çıkmasının esas sebebi, madde metninde yer alan “*yabancı eş*” kavramının, aynı kişinin birden fazla yabancı eşi bulunması durumunda, bütün eşleri kapsayacak şekilde uygulamada geniş yorumlanmasıdır.

Türk hukukunda mevcut evlilik, kesin bir evlenme engelidir ve ikinci evlilik için bir mutlak butlan sebebi teşkil etmektedir. Zira 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 130 uyarınca yeniden evlenmek isteyen kişinin önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmesi zorunludur. Türk Medeni Kanunu'nun 145. maddesi ise eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunmasını mutlak mutlan sebebi olarak düzenlemekte; dolayısıyla Türk hukukunda çok eşlilik kesin olarak yasaklanmaktadır. Uygulamada ortaya çıkan, birden fazla eşi bulunan yabancının, bütün eşlerine istisnai yolla Türk vatandaşlığının verilmesi sorununun önüne 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un (MÖHUK) 5. maddesinde yer alan kamu düzeni müdahalesi müessesesi ile geçilebileceği kanaatindeyiz. Keza TVK m. 12/1-b uyarınca eşin, Türkiye'de belirli bir kapsam ve tutarda yaptırım yapan diğer eşe bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için ortada mevcut

2

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi Doktor,
e-posta: aslihancoban@baskent.edu.tr

bir evliliğin bulunması gerekmektedir. Bu noktada yabancı unsur taşıyan bir hukuki işlem olduğu için, idarenin ikinci ve varsa sonraki sonraki evliliklerin Türk hukukunda geçerli kabul edilip edilmeyeceğine ilişkin yapacağı değerlendirmeyi, MÖHUK hükümlerini gözeterek yapması gerekmektedir. MÖHUK m. 13/1 uyarınca evlenme ehliyeti ve şartları taraflardan her birinin evlenme anındaki milli hukukuna tabidir. Dolayısıyla, yabancı bir hukuk düzeninin hükümleri olaya uygulanacaktır. Ancak eşlerin milli hukuklarının çok evliliğe imkân tanıyor olması, Türk hukukunda bu evlilikleri doğrudan geçerli kabul edeceğimiz sonucunu doğurmayacaktır.

Bu noktada, bir erkeğin birden fazla eşinin bulunması ve her bir eş için istisnai olarak Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuruda bulunulması hâlinde, taraflardan her birinin milli hukuku çok evliliği meşru kılma bile, bu kişilerin vatandaşlığa alınımına ilişkin karar verecek olan yetkili makamın, MÖHUK m. 5 çerçevesinde Türk kamu düzeni müdahalesinin söz konusu olup olmadığının değerlendirmesini yapması gerekirdi. Bu değerlendirme neticesinde varacağı sonuç muhakkak, yetkili yabancı hukukun uygulanmasının Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğu olurdu. Zira, yetkili yabancı hukukun somut duruma uygulanıp bu evliliklere geçerlilik tanınması demek, bu eşlerin her birine Türk vatandaşlığının verilip, Türk kadınının ikinci eş konumunda olmasının resmî olarak kabul edilmesi demektir. Bu kabul ise, kadın-erkek eşitliği ilkesi açısından da ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Çok eşlilik, kadını aile ve toplum içinde ikincil bir konuma indirgemekte; onun eşit birey olarak tanınmasını engellemektedir.

Dolayısıyla, çok eşliliğin dolaylı bir biçimde tanınmasına yol açabilecek uygulamalar, kadının statüsünü zedeleyen ve eşitsizliği yeniden üreten bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Çok eşlilik, Türk hukukun temel değerlerine ve Anayasa ile teminat altına alınan eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmek demektir. Dolayısıyla, mevcut evliliğe rağmen diğer eşlerle gerçekleştirilen evliliklere, MÖHUK m. 5 uyarınca kamu düzeni müdahalesinin söz konusu olması, Türk hukukunda geçerlilik tanınmaması ve bu doğrultuda, bu evliliklerdeki taraflar gerçek bir eş konumunda bulunmadığı için bu kişilerin de TVK m. 12/1-b uyarınca Türk vatandaşlığını kazanamaması gerekirdi.

Uygulamada Türk vatandaşlığının verildiği ikinci ve sonrasındaki eşlerin durumunun Türk vatandaşlık hukuku çerçevesinde ne olması gerektiğine gelince, kanaatimizce ikinci ve varsa daha sonraki eşin istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazandığı kararın, TVK m. 40 uyarınca geri alınması gerekmektedir. Keza, ikinci veya daha fazla eşi Türk vatandaşlığı kazandıran karar veya kararlar, mevcut bir evlilik bulunmadığından hukuki şartlar oluşmadan verilmiştir ve geri alınmalıdır.

Sonuç olarak, ekonomik gerekçelerle yürütölen vatandaşlık politikalarının ve uygulamalarının kadın-erkek eşitliğı ilkesiyle çelişmemesi esastır. Yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamasında çok eşlilik gibi yapısal eşitsizlikleri göz ardı eden yaklaşımlar, yalnızca hukuki değil, etik ve toplumsal bakımdan da sürdürülemezdir.

Anahtar Kelimeler: *Vatandaşlık, Yatırım, Çok eşlilik, Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni, Eşitlik İlkesi,*

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet, yaygınlığıyla öne çıkan önemli bir toplumsal sorundur. Kamusal ve özel alan arasındaki ayrım dolayısıyla kadına yönelik ev içi şiddet, modern devletler tarafından uzun yıllar boyunca bir sorun olarak görülmemiştir. Ancak başta uluslararası belgeler olmak üzere hukukî düzenlemelerde yapılan değişikliklerle birlikte devletin rolü de şekillenmeye başlamış ve ev içi şiddet, kamusal nitelikte bir mesele olarak kabul edilmiştir. Bu itibarla devletler, uluslararası hukuktan ve ulusal mevzuattan doğan yükümlülükleri gereğince, kadına yönelik ev içi şiddet vakıalarından sorumlu tutulmaktadır.

Kadına şiddet ve ev içi şiddet eylemlerinin önlenmesi ile etkilerinin ortadan kaldırılmasından yükümlü kılınan devletlerin, konuya dair politikalar oluşturmak ve devlet-dışı aktörlerle iş birliği yapmak suretiyle, özel alanda işlenen hak ihlallerine karşı gerekli tedbirleri alması zorunludur. Devlet-dışı aktörler arasındaki şirketlerin de insan haklarını korumak amacıyla kadına yönelik şiddetle mücadelede devletle iş birliği yapmaları, etik sorumluluklarının bir parçasını oluşturmaktadır. Kaldı ki, konuya dair güncel çalışmalarda tespit olunduğu üzere, ev içi şiddet eylemleri kamusal alana dâhil olan iş ortamlarını da olumsuz biçimde etkilemektedir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nde şiddet eylemlerinin etkilerinin incelendiği bir çalışmada⁴, işyeri performansına bağlı sorunların yüzde yirmi beşinin ev içi şiddetten kaynaklandığına dair tespitlere yer verilmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayımlanan 2013 tarihli rapora göre⁵, kadına yönelik şiddetin ekonomik maliyeti; kadınların sağlık, eğitim ve toplumsal hayata katılımının olumsuz etkilenmesinin yanı sıra, üretkenlik ve potansiyel ücret kayıpları üzerinde de kendini göstermektedir. Bu durum ise, şirketlerin insan haklarını koruma konusunda her ne kadar doğrudan yasal yükümlülükleri bulunmasa da hem toplumsal refah ve kalkınmaya katkı sağlamak hem de kendi finansal performanslarını güçlendirmek amacıyla, kadına yönelik şiddet konusundaki şirket içi faaliyetleri, davranış kuralları ve prosedürlerini kurumsal politikalarına dâhil etmeleri yönünde teşvik edici bir işleve sahiptir. Buna ek olarak, birçok durum açısından şirketlerin ve ticari işletmelerin insan haklarına ilişkin sorumlulukları, -en azından- kısmen, iç hukuka veya insan haklarıyla ilgili uluslararası nitelikteki düzenlemelere de yansıtılmıştır.

³

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Doktor,e-posta: ccindoruk@baskent.edu.tr

⁴

Reeves, C., & O'Leary-Kelly, A. M. (2007). The Effects and Costs of Intimate Partner Violence for Work Organizations. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(3), 327-344.

⁵

UNDP, Human Development Report, 2013, <<https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2013encomplete.pdf>>, (E.T. 15.10.2025).

Ancak önemle belirtmek gerekirse bu sorumluluk, yasal uyumun üzerindedir ve her tür işletme bakımından küresel bir standart oluşturmaktadır. Özellikle büyük ölçekli şirketler bakımından, insan haklarını koruma ve buna bağlı olarak kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki etik sorumlulukların yerine getirilmemesi, kurumsal itibar kaybı ve finansal riskler açısından ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Türkiye'nin önde gelen büyük şirketleri de giderek, etik konusundaki sorumluluklarını kurumsal karar alma süreçlerine dâhil etmekte ve ev içi şiddetle mücadeleye ilişkin şirket politikaları ile prosedürlerini düzenlemektedir.

Konuya ilişkin farkındalığın artmasına rağmen, kadına yönelik şiddet yalnızca bireysel bir insan hakları ihlali değil, aynı zamanda ekonomilerin temel aktörlerini de etkileyen ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, ev içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik güven veren ve destekleyici şirket politikalarının oluşturulması, başta şiddete maruz kalan kadının çalışma hayatı olmak üzere hem genel iş ortamı hem de ekonomik kalkınma bakımından oldukça önem arz etmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlere ise kadın çalışanları ile paydaşlarını psikolojik veya fiziksel şiddetten korumak gibi bir yasal ve etik yükümlülük yüklenip yüklenemeyeceği uluslararası hukuk normları çerçevesinde saptanması gereken bir husustur. Dolayısıyla bu çalışmada, şirketlerin insan hakları alanındaki sorumluluklarına ilişkin uluslararası andlaşmalar ile genel kabul görmüş ilke ve standartların incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, insan hakları sorumlulukları, şirket politikaları, ev içi şiddetle mücadele politikası.*

EŞİTLİKTE KÖRÜMAYE: KADIN LEHİNE GÖRÜNEN BİR DÜZENLEME EŞİTSİZLİĞİ NASIL GÜÇLENDİRİR? BİR YARGITAY KARARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Dilara AĞAOĞLU CANAY⁶

Yargıtay 1 CD, 2025 yılında verdiği bir kararda (Yargıtay 1. CD, 2024/6058 E, 2025/2521 K, 27.03.2025), bir uyuşmazlığın giderilmesi sorusu karşısında kadın kelimesinin kavram olarak içeriğini tartışmış ve kadın kavramının bir cinsiyet ifadesi olarak yaştan bağımsız şekilde 18 yaşından küçük çocukları da kapsadığına hükmetmiştir.

Uyuşmazlık konusu, Kayseri, Van ve Antalya bölge adliye mahkemelerine ait toplam 12 kararda TCK'nın 86/ 2. Maddesinde yer alan yaralama suçuna ilişkin “suçun kadına karşı işlenmesi halinde cezanın alt sınırı altı aydan az olamaz” hükmünün uygulanmasıyla ilgilidir. Yargıtay'dan, nüfus cinsiyet bölümünde “kadın” yazan 18 yaşından küçük bireylerin kadın kabul edilip edilmeyeceğiyle ilgili görüş sorulmuştur.

Süreç içinde dosyayı Yargıtay'a gönderen Kayseri BAM C. Başsavcılığı da, Yargıtay C. Başsavcılığı da 18 yaşından küçüklerin kadın kabul edilmesi gerektiği yönünde görüş beyan etmiş, Yargıtay 1. CD'nin incelememize konu kararı da bu yönde olmuştur.

Kararın sonuçta kadın lehine görünmesine rağmen konuyu toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından eleştiriye değer kılan husus, karara giden akıl yürütme süreci ve gerekçesidir.

Aşamalarda, TCK 86/2'de düzenlenmiş olan artırımın nedeni tartışılmıştır. Kararda, ilk olarak konunun Anayasa Mahkemesi tarafından nasıl tartışıldığına değinilmiştir. TCK 86/2 hükmünün AY 10'daki eşitlik ve AY 36'daki adil yargılanma hakkı ilkelerine ters düştüğü ve hukuk güvenliğini zedeleyecek olduğu gerekçesiyle 2022 yılında itiraz yoluyla başvuruda bulunulmuştur. AYM, bu başvuruyu devletin pozitif yükümlülükleri, ceza siyasetinde devletin takdir yetkisi, kadınların kırılgan olmasından hareketle kadının salt toplumsal cinsiyet algısı nedeniyle değil her türlü sebeple uğradığı şiddeti önleme isteği gerekçeleriyle reddetmiştir. Kayseri C. Başsavcılığı ve Kayseri BAM Ceza Daireleri Başkanlar Kurulu da, Anayasa Mahkemesi'nin değerlendirmelerini esas alan görüşlerinde TCK'da yapılan düzenlemenin yaşla değil cinsiyetle ilgili olduğu, bu artırımın kadına şiddet sorununun çözüme kavuşturulmasını hedeflediğini, düzenlemeye ilişkin Meclis tutanağında geçen “... kadınların güçsüz görüldükleri için şiddete uğradıkları, bu düzenleme ile bunun önlenmesi...” cümlesini de dikkate

⁶

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-posta: hdacanay@baskent.edu.tr

olarak, 18 yaşından küçük dişi bireylerin cinsiyetinin görmezden gelinemeyeceğini ve bu korumadan onların da faydalanması gerektiğini ifade etmiştir. Yargıtay C. Başsavcılığı da aynı doğrultuda mütalaa vermiş ve sonuç olarak Yargıtay 1. Ceza Dairesi de uyumsuzluğu cinsiyet hanesinde kadın yazan herkesin 18 yaşından büyük olup olmadığına bakılmaksızın bu değişiklik kapsamına gireceği şeklinde çözmüştür.

Bir hukuki düzenleme, amacı, işlevi, temelinde yatan ilkelerle bir bütündür ve ait olduğu hukuk sistematığı içinde tutarlılık taşımak zorundadır. Türk hukuk sisteminde toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili düzenlemeler bu tutarlılık ve bütünlük görünümünden ilkesel bağlamda uzaktadır. Uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hareketlerinin ve düzenlemelerinin altındaki ilke, eşitlik ilkesidir. Buna göre kadına şiddetin belirleyici özelliği, salt kadına yöneltilmiş olması değil, ataerkil ilişkiler içinde kadınlığın zayıf cinsiyet olarak yeniden üretilmesine sebep olacak şekilde-farkında olarak ya da olmayarak bunu amaçlayarak gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu bağlamda çeşitli biçimleriyle kadına yönelik şiddet bir cinsiyet eşitsizliği biçimidir ve şiddeti önleyip ortadan kaldırma amacı, kadın erkek eşitliğini sağlama amacını gerçekleştirmenin bir uzantısıdır. Ataerkil hukuk paradigması içinde bu kafa karışıklığının oluşacağı öngörüldüğü için Türkiye'nin de hazırlayıcısı olduğu ve daha sonra çekildiği İstanbul Sözleşmesi'nde 18 yaş altındaki kız çocuklarının da bir cinsiyet ifadesi olan "kadın" kapsamına girdiği açıkça düzenlenmiştir. "Kadın", bir cinsiyet ifadesidir, kadına şiddetin önlenmesiyle ilgili özel düzenlemeler, kadına şiddetin ortadan kaldırılması yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, bu hakkı teslim etmek amacını taşımaktadır. Hakların doğası süreç içinde ileri gidecek şekilde yorumlanmayı gerektirir. İleri giden bu hattı belirleyen şey de, kuralların anlamları, dayandıkları ilkelerdir.

Söz konusu karardaki tartışmalar, eşitlik ilkesinin yerinden çıkarılmış, onun yerine kadının zayıflığı, kırılganlığı ve korunmaya muhtaçlığının ilke olarak konulmuş olduğunu ve buna dayanıldığını göstermektedir. Bu bir geriye gidiştir. BAM, AYM ve Yargıtay aşamalarında ayrı ayrı aynı yorumların yapılmış olması bunun münferit değil yerleşik bir bakış açısı olduğunu göstermektedir. Kadın lehine gibi görünen düzenlemeler bu şekilleriyle tam tersine kadın aleyhine, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yerini sağlamlaştıran, kadının yerini zayıf, kırılgan ve korunmaya muhtaç cinsiyet olarak sabitleştiren bir bakış açısının uygulamalarına dönüşmekte ve sistemi eşitlik ilkesinden gittikçe uzaklaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla yapılan düzenlemelerin kararlı ve tutarlı bir şekilde ilkesel düzeyde içeriklendirilmesi, İstanbul Sözleşmesi'yle öngörülmüş olan bütüncül politikaların yeniden uygulanması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: *Kadına şiddet, TCK 86/2, İstanbul Sözleşmesi, Eşitlik ilkesi, Kırılganlık*

Kadına yönelik aile içi şiddet, eşi başta olmak üzere, evli olmadığı partneri veya başka aile üyelerinden kadın üzerinde güç ve kontrol kazanmaya yönelmiş davranışlardır. Bu türlü bir şiddet ancak mağduru hukuki yollara başvurduğunda tespit edilebilmektedir. Türk toplumu bakımından da önemli bir sorun olma niteliğini koruyan aile içi şiddetin; eskiden süregelen bir toplumsal problem olduğu, hukuki belgelere bakıldığında tespit edilebilmektedir. Çalışmada, Osmanlı Devleti’nde kadına yönelik aile içi şiddet vakaları, gerek farklı yüzyıllara ait çok sayıda mahkeme kaydının bulunması, gerek devletin başkenti olması dolayısıyla değişik toplumsal gruplara ait örnekleri içermesi sebebiyle İstanbul kadı sicillerinden örneklerle ele alınmaya çalışılmıştır. Kaynaklardaki örnekler doğrultusunda, Osmanlı Devleti’nde kadına aile içi şiddetin en çok fiziksel ve belli oranda ekonomik şiddet olarak gerçekleştiği ifade edilmiştir.⁸

Klasik dönem Osmanlı hukukunda, kocasından şiddet gören kadının başvurabileceği kısıtlı hukuki yollar bulunmaktadır. Bunlar; boşanma ve kocanın ta’zir ile cezalandırılmasını sağlamak üzere mahkemeye başvurmasıdır. Ancak kadına şiddet, klasik dönem Osmanlı hukukunda doğrudan bir boşanma sebebi olarak kabul edilmemiştir. Şiddet mağduru kadın ancak İslam hukukundaki boşanma türlerinden “*şartlı talâk*” veya “*muhâlaa*” yollarıyla kocasından ayrılma imkanına sahip olabilmıştır.⁹

Osmanlı uygulamasında şiddet gösterilmesi halinde boşanılmış sayılacağına ilişkin şartlı talâk örnekleri görülmektedir.¹⁰ Örneğin, Efdalzâde mahallesi sakini Râziye Hatun ile eşi Mehmed arasındaki olay böyledir. Bab Mahkemesi’nin ilgili kararından Râziye Hatun’un kocası Mehmed’in daha önce “*eğer müvekkile-i mezbûre Râziye’yi bıçak veyâ yarma veyâ depme ile darb edersem benden talâk-ı selâse ile mutallaka olsun deyü*” şahitler huzurunda beyanda bulunduğu, ancak bu şartı yerine getiremediğini ve karısını “*depme ile darb eylediğini ikrâr*” ettiği anlaşılmaktadır. Mahkeme, şahitlerin duruma şahitliklerini bildirmesi üzerine tarafların evliliğinin sona erdiğine karar

⁷

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Tarihi Anabilim Dalı, Öğretim Görevlisi, e-posta: durulcanselcuk@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4845-5496

⁸

ÜNAL ÖZKORKUT Nevin, “İslam Hukukunda ve Osmanlı Uygulamasında Koca Şiddetine Karşı Kadının Başvurabileceği Hukuk Yolları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 1, Y. 2016, s. 233.

⁹

ÜNAL ÖZKORKUT, s. 235 – 238.

¹⁰

İN Halil – AKYILMAZ Gül, Türk Hukuk Tarihi, Seçkin, B. 15, Ankara 2023, s. 462.

vermiştir.¹¹

Muhâlaa da şiddet mağduru kadınların klasik dönem Osmanlı hukukunda başvurduğu etkin bir yoldur. İslam hukukunda muhâlaa, tarafların anlaşarak boşanmalarını sağlayan bir işlemdir. Bu yolda, evliliği sonlandırma teklifi kadın veya erkekten biri tarafından gelebilir. Ancak teorik olarak kadının erkeğe bir bedel ödemesi gerekmektedir.¹² Ancak, evlilik birliği kendisi için çekilmez hale geldiğinden boşanmak isteyen bir kadının kocası tarafından muhâlaaya zorlanmasının kadına yönelik ekonomik şiddet örneği olacağı söylenebilir.

Osmanlı döneminde kadına aile içi ekonomik şiddete verilebilecek bir başka örnek ise, kocası veya erkek kardeşi gibi aile üyelerinden kadınların mülkiyet haklarına yönelik haksız müdahaleler ve miras paylarının kendilerine verilmemesi vakalarıdır. Böyle vakalarla boğuşan kadınlar, sıklıkla şer'iyye mahkemelerine başvurmuşlardır.¹³

Şiddet mağduru kadının başvurabileceği diğer bir hukuksal yol, kocasını kadiya şikâyet edip “haksız yere” dövdüğünü söyleyerek kocasına yaptırım uygulanmasını sağlamaktır.¹⁴ Kadı sicillerinde, bu suretle ta'zir cezasına çarptırılan kocalara ilişkin örnekler bulunmaktadır. Hanımı Rabia'yı “*bî-gûnah yere döğüp*” bunu mahkemede ikrâr eden Mahmud'un ta'zir olunması bu duruma örnektir.¹⁵

Kadı sicillerinde sadece Osmanlı toplumundaki Müslüman ailelerde yaşanan vakalar değil, gayrimüslim ailelerdeki kadına yönelik aile içi şiddet örneklerine de rastlanmaktadır. Örneğin, Üsküdar Yenimahalle'de oturan Tegofili isimli bir kadın, kocası Nikola tarafından boğazının sıkıldığını ve yumruk ile darp edildiğini söyleyerek cezalandırılmasını istemiş; bunun üzerine kadı tarafından Nikola'ya ta'zir cezası uygulanmıştır.¹⁶

¹¹

İstanbul Kadı Sicilleri Bab Mahkemesi 11 Numaralı Sicil (H.1081/M.1670-1671), Cilt: 53, Sayfa: 121, Hüküm No: 84, Orijinal Metin No: [17b-2]. <https://kadisicileri.org/ayrmetin.php?idno=2402&MetinTmz=d%C3%B6ven> (Erişim Tarihi: 26.10.2025)

¹²

CİN – AKYILMAZ, s. 467.

¹³

AKYILMAZ Gül, “Osmanlı Devleti'nde Kadınların Mülkiyet Hakları ve Karşılaştıkları Hukuki Sorunlar”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Özel Sayı, Y. 2017, s. 344.

¹⁴

ÜNAL ÖZKORKUT, s. 239.

¹⁵

İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 2 Numaralı Sicil (H.924-927/M.1518-1521), Cilt: 2, Sayfa: 167, Hüküm No: 293, Orijinal Metin No: [32b-2]. <https://kadisicileri.org/ayrmetin.php?idno=44751&MetinTmz=d%C3%B6ven> (Erişim Tarihi: 26.10.2025)

¹⁶

İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 531 Numaralı Sicil (H.1204-1207/M.1790-1793), Cilt: 81, Sayfa: 276, Hüküm No: 293, Orijinal Metin No: [26b-1]. <https://kadisicileri.org/ayrmetin.php?idno=53318&MetinTmz=d%C3%B6ven> (Erişim Tarihi: 26.10.2025).

Sonuç olarak, kadına yönelik aile içi şiddetin farklı türleri ve boyutlarıyla tarihten süregelen bir sorun olduğu, Osmanlı Devleti'ndeki farklı yüzyıllara ait mahkeme kayıtlarından aktarılan vakalardan tespit edilebilmektedir. Osmanlı'da kadına yönelik şiddetin engellenmesi ve cezalandırılması için İslam ceza ve aile hukukunda öngörülen farklı çözüm yollarına başvurulduğunu da ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: *Kadına şiddet, Aile içi şiddet, Kadı sicilleri, Türk hukuk tarihi*

Kadına yönelik şiddet, yalnızca bireysel bir mağduriyet değil; aynı zamanda toplumsal, hukuki ve tıbbi boyutlarıyla çok katmanlı bir olgudur. Bu olgu, hukukun koruma yükümlülüğü ile tıbbın delil ve değerlendirme sorumluluğunun kesiştiği noktada yer alır. Bu sunum ile, kadına yönelik fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet olgularının; tanı, muayene, tedavi ve rehabilitasyon süreçleri hakkında genel bir çerçeve çizilmesinin yanı sıra düzenlenmiş olan adli raporların değerlendirilmesinde dikkat edilecek hususlar ile hukuki süreçlere etkileri adli tıp açısından ele alınacaktır. Kapsamlı ve multidisipliner olan bu konuyu, hukuk profesyonellerinin daha iyi kavrayacağı ve günlük uygulama pratiğindeki nasıl yer alabileceği konusu; tanı ve raporlandırma süreçlerinin yanı sıra; tıbbi delil toplama süreçlerinin hukuki delil değerlendirmesiyle nasıl bütünleştiği de somut örneklerle ele alınacaktır.

Kadına yönelik şiddet olgularında adli muayene, yalnızca fiziksel bulguların tespiti değil; olayın bütünsel analizini, mağdurun beyanının objektif tıbbi verilerle desteklenmesini ve hukuki sürecin güvenilir kanıt temeli üzerine inşa edilmesini sağlamaktadır. Muayene sırasında dikkat edilmesi gereken en temel ilkeler; mağdurun rızası, mahremiyetin korunması, yeniden travmatizasyondan kaçınılması ve objektif belgelemenin sağlanmasıdır. Bu aşamada kullanılan standart adli muayene formları, fotoğraflama teknikleri, örnek alma prosedürleri ve biyolojik delil zincirinin muhafazası gibi süreçler, raporun hem tıbbi hem de hukuki geçerliliğini belirlemektedir.

Raporlandırma aşaması, adli sürecin en kritik adımlarından biridir. Adli rapor, mahkemeye sunulan bilimsel bir delil niteliği taşır ve mağdurun yaşadığı şiddetin niteliği, şiddetin bedensel veya ruhsal bütünlük üzerindeki etkileri ve travmanın kalıcı olup olmadığı gibi unsurları içerir. Bu bağlamda, raporun içeriği; tarafsız, bilimsel içeriklere uygun ve açık nitelikte olmalıdır. Özellikle raporun sonuç bölümünde yer alan temel tıbbi hükümler, Türk Ceza Kanunu'nun 86. ve 87. maddesi başta olmak üzere; hukuki sonuçları doğrudan etkilediği için, bu tıbbi hükümlerin değerlendirmesinin de titizlikle yapılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, 6284 sayılı Kanun ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 75-76. maddeleri çerçevesinde de adli muayene ve raporun hukuki geçerlilik koşulları da tartışılacaktır. Bu sunumda, ilgili tıbbi hükümlerin adli tıp ve hukuk perspektifinden nasıl değerlendirilmesi gerektiği, örnek vakalar üzerinden aktarılacaktır.

Cinsel saldırı olguları ise, kadına yönelik şiddetin en karmaşık ve travmatik biçimlerinden biridir. Bu tür vakalarda adli muayene; genital bölge bulgularının değerlendirilmesinin ötesine geçerek, psikolojik travmanın da belgelenmesini kapsar. Adli rapor yazımında, saldırının türü, zaman aralığı, kullanılan yöntemler, direnç bulguları ve mağdurun beyanı arasındaki korelasyonun doğru yorumlanması büyük önem taşır. Gerekğinde kadın doğum, psikiyatri, genel cerrahi veya enfeksiyon hastalıkları uzmanlarından konsultasyon istenmesi, multidisipliner yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca tıbbi doğruluk açısından değil, adaletin sağlanması bakımından da zorunlu olacaktır.

Sunumda ayrıca, kadına yönelik şiddet ve cinsel saldırı olgularında adli raporların hukuki süreçteki delil değeri, mahkemeler tarafından nasıl yorumlandığı ve yargı kararlarına nasıl yön verdiği de tartışılacaktır. Adli raporun yalnızca bir tıbbi belge değil, aynı zamanda bir hukuki argüman niteliği taşıdığı; dolayısıyla raporun niteliğinin, adaletin tecellisiyle doğrudan ilişkili olduğu vurgulanacaktır. Bu sunum, hukuk ve tıp disiplinleri arasında köprü kurmayı, özellikle genç hukuk profesyonellerine adli raporun yalnızca teknik bir metin değil, toplumsal cinsiyet adaletinin sağlanmasında hayati bir araç olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Kadına yönelik şiddet olgularında adli tıp ve hukuk arasındaki iletişim, yalnızca bilimsel bilgi değil, etik ve insani duyarlılık üzerine de kurulmalıdır. Böylece hem mağdurun haklarının korunması hem de adli sürecin bilimsel doğrulukla desteklenmesi sağlanabilecektir. Bu yönüyle adli tıbbi raporlandırma; yalnızca prosedürel bir evrak değil, adaletin bilimsel temellere dayandırılmasının en görünür aracıdır.

Anahtar kelimeler: *Kadına Yönelik Şiddet, Cinsel Saldırı, Aile İçi Şiddet, Adli Rapor, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi*

Kadın hakları konusunda değişim sadece ceza kanunu, medeni ve borçlar kanunu alanında değil, Anayasada da olmuştur. Uzun yıllar kadına yönelik şiddetin aile içi mesele olduğu ve eşleri ilgilendirdiği belirtilmişse de 1990'lardan sonra bu anlayış değişmiş, aile içi şiddetin suç olduğu görüşü yaygınlaşınca 17 Ocak 1998 tarihinde 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun çıkarılmıştır. 14 Ocak 1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, aileyi koruduğu ama kadını koruyamadığı, kadını birey olarak kabul etmediği, usule ilişkin hükümlerinin net olmadığı, etkili ve caydırıcı bir kanun olmadığı ve bu durumun AİHM kararlarıyla da tespit edilmesi konularında eleştiriler artmış, 4320 sayılı kanunda değişiklik yapılmıştır. Opuz-Türkiye davasında Türkiye aleyhine karar çıkmış, bu da yeni kanunu gerekli kılmış, 5840 sayılı Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, 23 Mart 2009 tarihinde kabul edilmiş, akabinde yaklaşık 237 kadın derneğinden oluşan Şiddete Son Kadın Platformu ilgilerinin de iştiraki ile 6284 sayılı kanun hazırlıklarına başlanmıştır. Belirtilen nedenlerle 4320 sayılı kanunun yerine 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. 6284 Sayılı Kanun, Şiddet Önleme ve İnceleme Merkezini (ŞÖNİM)i kurarak, şiddetin önlenmesi konusunda çok önemli hükümler getirmiştir.

Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından verilen 6284 Sayılı Kanun'la ilgili 75 bireysel başvurudan (31.1.2023 tarihine kadar) 54'ünde ihlal kararı verilmiştir. Özellikle gerekçeli karar hakkı (m. 36, 38), tedbir kararına itiraz edenlerin delillerinin ve ifadelerinin dikkate alınmaması ihlal olarak kabul edilmiştir. Çünkü bu durum Kanunla teminat altına alınan itiraz hakkını etkisiz kılmaktadır. Mülki amir ve kolluk amiri tarafından alınabilecek barınma yeri sağlanması ve geçici maddi yardım ödenmesi tedbiri, sorunlu bir alan olup, barınma yeri sayısı yeterli olamamakta ve geçici maddi yardım ödenmesinde mülki amir ve kolluk Amirliği çalışanlarının olumsuz davranışları eleştirilmektedir.

Uygulamada 6284 sayılı kanun, 2013 yılından bu yana geçen 12 yıllık uygulama neticesinde AYM'ye yapılan bireysel başvurularda ihlal kararı ile karşılaşmıştır. “Maddi ve manevi varlığın korunması hakkı ve şeref ve itibarın korunması” (madde 17), “hak arama hürriyeti” (m. 36), 38/4 kapsamında adil yargılanma hakkı, masumiyet karanesi, gerekçeli karar hakkı, aile hayatına saygı (m. 20), yaşama hakkı (m. 17), özel ve aile hayatına saygı hakkı (m. 20), maddi ve manevi varlığın korunması (m. 17), yaşam hakkı (m. 17) ve masumiyet karanesi (m. 36, 38) çerçevesinde ihlal kararları verilmiştir.

¹⁸

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-posta: htahsinfendoglu@baskent.edu.tr

Kanunda geçen “şiddet uygulayan” kavramının sorunlu olup, doğrusu “şiddet uyguladığı iddia olunan” olmalıdır.

Uygulamada hâkimlerin, mağdurun hakkını korumada yetkilerini az kullandığı veya yeterli şekilde kullanmadığı ve şablon karar verdiği eleştirisi yapılmaktadır. Koruyucu tedbirler açısından delil aranmayacağı kanunda açıktır. Ancak önleyici tedbir açısından böyle bir netlik yoktur, bu nedenle gereken deliller aranacaktır. Ancak acil ve somut durumlarda şayet emare varsa ve gerekiyorsa delil aranmadan karar verilebilir.

Uygulamada ŞÖNİM’in barınma yeri dışında destek vermediği, onun da sorunlu olduğu ayrıca sosyal hizmet uzmanlarının mağdura bazı yerlerde mesai saatleri dışında ŞÖNİM’e gelmediği, dolayısıyla 7/24 hizmet verilmediği iddia edilmektedir.

6284 Sayılı Kanun’un 8’inci maddesinin 3’üncü fıkrasına göre, “Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.” Denilmektedir. Bu madde eleştirilmekte ve kişi özgürlüğünün kısıtlanmasının delilsiz veya belgesiz yapılabilmesi doktrinde tartışılmaktadır.

Şiddet konusunda herkes üzerine düşeni yapmalıdır. Şiddetle mücadelenin ahlaki, dini, ekonomik, psikolojik, sosyolojik gibi boyutları vardır. Bunun için ilgili tüm kurumların eşgüdüm ve iş birliğine ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, kadına şiddet, 6216, Anayasa Mahkemesi, ŞÖNİM.

İŞVERENİN KADIN İŞÇİLERE YÖNELİK PSİKOSOSYAL RİSKLERİ ÖNLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ: İŞÇİNİN KİŞİLİĞİNİN KORUNMASI İLKESİ ÇERÇEVESİNDE ILO’NUN 190 SAYILI SÖZLEŞMESİ VE TÜRK HUKUKU ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Ar. Gör. Özgür SEVİM¹⁹

İş ilişkisinde işverenin koruma ve gözetme borcu yalnızca işçinin bedensel bütünlüğünü değil, aynı zamanda ruhsal sağlığını, kişilik değerlerini ve psikolojik iyilik hâlini koruma yükümlülüğünü de içermektedir. Bu bağlamda, işverenin koruma ve gözetme borcunun kapsamı, işyerindeki fiziksel risklerle sınırlı değildir. Bunun yanında, işçinin psikososyal risklere karşı korunması da işverenin koruma ve gözetme borcu kapsamında değerlendirilir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yapılan tanıma göre çalışma hayatında psikososyal faktörler, işçinin deneyimi aracılığıyla sağlık, iş performansı ve iş tatmini üzerinde olumsuz etki yaratma potansiyeli bulunan; işyeri ortamı, işin içeriği ve örgütsel koşullar ile işçilerin kapasiteleri, ihtiyaçları, kültürel yapısı ve iş dışı kişisel hususları arasındaki etkileşimi ifade eder.²⁰ Bu faktörler stres aracılığıyla işçinin ruh ve beden sağlığı üzerinde olumsuz etkiler doğurabilir²¹.

Psikososyal riskler, işin içeriğinden veya işin bağlamından kaynaklanabilir. Çalışma ortamı ve iş ekipmanları, görev tasarımı, iş yükü, çalışma hızı ve çalışma programı işin içeriğinden kaynaklanan psikososyal riskler arasında yer alırken; organizasyonel kültür ve işlev, organizasyon içindeki rol, kariyer geliştirme olanakları, karar serbestisi ve kontrol düzeyi, işyerindeki ilişkiler ile ev-iş dengesi işin bağlamından kaynaklanan risk faktörleri arasında sayılır.²²

Psikososyal riskler her işçi açısından farklı şekillerde ortaya çıkmakla birlikte, kadın işçiler söz konusu olduğunda bu riskler, cinsiyete dayalı ayrımcılık ve toplumsal eşitsizlikler nedeniyle daha belirgin bir nitelik kazanır. Çalışma hayatında kadın işçilerin maruz kaldıkları ayrımcılık, ücret eşitsizliği, terfi engelleri, mobbing, cinsel taciz, iş-özel yaşam uyumsuzluğu gibi olgular, yalnızca toplumsal eşitsizlikler olarak değil, aynı zamanda iş sağlığı ve güvenliği kapsamında değerlendirilmesi gereken psikososyal risk faktörleri olarak görülmelidir.

¹⁹

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, e-posta: ozgursevim@baskent.edu.tr

²⁰

ILO, Psychosocial Factors at Work: Recognition and Control, Occupational Safety and Health Series No. 56, International Labour Office, 1984.

²¹

European Agency for Safety and Health at Work, Psychosocial Risks and Workers' Health, oshwiki.osha.europa.eu

²²

Cox, T., Griffiths, A., & Rial-Gonzalez, E., Research on Work-Related Stress. European Agency for Safety and Health at Work, 2000

Bu bağlamda ILO’nun 190 sayılı Şiddet ve Taciz Sözleşmesi, “şiddet ve taciz” kavramını çalışma yaşamındaki psikososyal risklerle doğrudan ilişkili bir olgu olarak ele almıştır. Sözleşme’nin 1. maddesi uyarınca “şiddet ve taciz”, ister tek bir olay ister tekrarlanan fiiller şeklinde gerçekleşsin, fiziksel, psikolojik, cinsel veya ekonomik zarara yol açmayı amaçlayan, bunlarla sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan kabul edilemez davranışlar ve uygulamalar bütünüdür ifade eder. “Cinsiyete dayalı şiddet ve taciz” ise kişilere cinsiyetleri veya toplumsal cinsiyetleri nedeniyle yöneltilen, ya da belirli bir cinsiyet veya toplumsal cinsiyete sahip kişileri orantısız biçimde etkileyen davranışları kapsar ve cinsel tacizi de içerir.

Psikososyal riskler yalnızca iş sağlığı ve güvenliği yönünden değil, işçinin kişiliğinin korunması ilkesi bakımından da ele alınmaktadır. Türk Borçlar Kanunu’nun 417. maddesi uyarınca işveren, iş ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak ve saygı göstermek, işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamak, işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları ve bu tür tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Bu hükmün kapsamına işçinin beden bütünlüğü kadar, ruhsal bütünlüğü ve bu bağlamda psikososyal risklerden korunması da dahildir. Böylece işverenin gözetme borcu, işçinin hem fiziksel hem de psikolojik güvenliğini teminat altına alan geniş bir koruma alanına dönüşmektedir.

ILO’nun 190 sayılı Sözleşmesi, çalışma hayatında şiddet ve tacizi müstakil olarak konu edinen ilk sözleşme olması dolayısıyla önem taşımaktadır. Sözleşme uyarınca da her üye, işverenlerin, cinsiyete dayalı şiddet ve taciz de dahil olmak üzere, çalışma dünyasında şiddet ve tacizi önlemek için kontrol derecelerine uygun adımlar atmalarını gerektiren kanun ve yönetmelikleri kabul edecek ve özellikle makul ölçüde uygulanabilir olduğu ölçüde (a) işçiler ve temsilcileriyle istişare ederek, şiddet ve tacizle ilgili bir işyeri politikası benimsemek ve uygulamak; (b) İş sağlığı ve güvenliği yönetiminde şiddet ve tacizi ve bunlarla ilişkili psikososyal riskleri dikkate almak; (c) işçilerin ve temsilcilerinin katılımıyla tehlikeleri belirlemek ve şiddet ve taciz risklerini değerlendirmek ve bunları önlemek ve kontrol altına almak için önlemler almak; ve (d) çalışanlara ve ilgili diğer kişilere, uygun şekilde erişilebilir formatlarda, şiddet ve tacizin belirlenmiş tehlikeleri ve riskleri ile bunlara bağlı önleme ve koruma tedbirleri hakkında, bu maddenin (a) alt paragrafında sözü edilen politikayla ilgili olarak çalışanların ve ilgili diğer kişilerin hakları ve sorumlulukları dahil olmak üzere bilgi ve eğitim sağlamakla yükümlüdür (m.9).

Sözleşme henüz Türkiye tarafından onaylanmamıştır. Ancak işverenin psikososyal riskleri önleme yükümlülüğü bağlamında ele alınabilecek düzenlemelere mevzuatta – özellikle Anayasa’nın 10. ve 17. maddeleri, TBK m.417 ve İş Kanunu m.5 - yer verilmiştir. Hükümler bir bütün olarak

değerlendirildiğinde işveren, kadın işçilerin maruz kalabileceği psikososyal riskleri belirlemek, önleyici tedbirler almak, şiddet ve taciz olaylarına karşı etkin koruma mekanizmaları oluşturmak ve mağdurlara gerekli desteği sağlamakla yükümlüdür.

Bu çalışmada, öncelikle kadın işçilere yönelik psikososyal risklerin kaynakları tespit edilecek, sonrasında kadın işçilerin psikososyal risklere karşı korunması bağlamında işverenin yükümlülüğünün kapsamı irdelenerek, ILO'nun 190 sayılı Sözleşmesi'nin getirdiği standartlar çerçevesinde Türk hukukundaki mevcut düzenlemeler değerlendirilecektir. Bu sayede, iç hukukumuzda yer alan düzenlemelerin uluslararası hukuk belgeleri ve karşılaştırmalı hukuk bakımından yeterliliği değerlendirilecek, öneriler sunulacaktır. Çalışmada ayrıca, kişinin korunması ilkesiyle bağlantılı olarak önleme, koruma ve destek tedbirleri üzerindeki sorumluluklar, temel hakların yatay etkisi yaklaşımı da dikkate alınarak tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Psikososyal risk, koruma ve gözetme borcu, kişinin korunması, cinsiyet temelli ayrımcılık, ILO'nun 190 sayılı Sözleşmesi.*

TÜRK CEZA HUKUKU MEVZUATINDAKİ SON GELİŞMELER KARŞISINDA KADINA KARŞI ŞİDDET VE ÇÖZÜM YOLLARI

Dr. Öğr. Üyesi Selahattin Samet BİLGE²³

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bugüne kadar tam otuz sekiz kez kanun değişikliği geçirmiştir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ise yürürlüğe girdiği tarihten bugüne kadar tam otuz altı kez kanun değişikliği geçirmiştir.

Kadına karşı işlenen suçları engelleyebilmek adına, kanun koyucunun tercih ettiği en genel yöntem, cezaları ağırlaştırmak yönünde olmuştur. Ancak bununla birlikte 5275 sayılı Kanun'da gerçekleştirilen değişiklikler cezaların infazını “örtülü af” mahiyetinde ele aldığından, mahkemenin hükmettiği cezayı tam olarak infaz edilebilir kılmamaktadır. Dolayısıyla bu amaca hizmet etmekten çok uzaktır.

Bir bütün olarak son değişiklikler dikkate alındığında, sadece kadına karşı işlenen suçların değil, bazı hallerde suçun mağdurunun boşanılan eş olması hali de farklı hipotezlerde cezanın sınırını arttıran bir neden olarak hükme bağlandığı görülmektedir. Bundan ayrı olarak 7242 sayılı Kanun'la yaralama suçunun canavarca hisle işlenmesi hali cezayı ağırlatan bir neden olarak kabul edilmiştir. Burada yeni bir sorun doğmuştur. Kasten öldürmeye teşebbüs ile tamamlanmış yaralamayı birbirinden ayırabilmek daha da zorlaşmış, kasten öldürme düşüncesiyle hareket eden failin fiili teşebbüs aşamasında kalması halinde failin “canavarca hisle yaralama kastıyla” hareket ettiği yönünde öne sürebileceği yeni bir savunma alanı doğmuştur. Bu hüküm, kadına karşı şiddeti önlemek amacına hizmet etmekten uzaktır. Bir diğer yenilik TCK m. 123/A hükmüyle ihdas edilmiş olan “İsrarlı Takip Suçu”dur, ancak bu suçun kadına karşı işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmemiştir.

Bu kanunlar yürürlüğe giriş sırasıyla 15/4/2020 tarihli 7242, 14/7/2021 tarihli 7331, 27/5/2022 tarihli 7406 ve 4/6/2025 tarihli 7550 sayılı Kanunlardır.

7331 sayılı Kanunla birlikte 82, 86, 96 ve 109'ncu maddelerin kapsamı “boşandığı eş” şeklinde genişletilmiştir.

7406 sayılı Kanunla birlikte 82/1-f hükmü getirilmiş ve bu suçun “kadına karşı” işlenmesi ağırlatıcı neden sayılmıştır. TCK m. 86/2'de hükme bağlanmış bulunan yaralama suçunda cezanın alt sınırı arttırılmıştır. TCK m. 86/2'de yer alan “*Suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırı altı*

²³

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-posta: ssametbilge@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1396-7689

aydan az olamaz.” hükmü bu kanunla getirilmiştir. Konuyla ilgili olarak, yine anılan kanunla, TCK 94. maddesinin birinci fıkrasına *“Suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırı beş yıldan az olamaz.”* cümlesi eklemiştir. TCK 96. maddesinin birinci fıkrasına *“Suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırı iki yıl altı aydan az olamaz.”*; 106. maddesinin birinci fıkrasına birinci cümlesinden sonra gelmek üzere *“Bu suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırı dokuz aydan az olamaz.”* cümlesi eklenmiştir. Aynı kanunla 5271 sayılı CMK’da da değişiklikler yapılmıştır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 100. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinin (4) numaralı alt bendinde yer alan *“Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent e)”* ibaresi *“Kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent b, e ve f)”* şeklinde değiştirilmiş ve fıkraya *“i) Kadına karşı işlenen kasten yaralama suçu”*. bendi eklenmiştir. 7406 sayılı bu kanunla getirilen en önemli yenilik yeni bir suç tipinin ihdas edilmiş olmasıdır: TCK m. 123/A Israrlı Takip Suçu. Ancak anılan kanun pek çok suçun mağdurunun kadın olmasını cezayı ağırlatan bir neden saymakta iken, bu suçun kadına karşı işlenmesi ağırlatıcı neden olarak düzenlenmemiştir. Kanunda bunun gerekçesine rastlanılamamaktadır.

Konuyla ilgili olarak, 7550 sayılı kanunla ise suça teşebbüs hükümleri yeniden düzenlenmiştir. Konuyla ilgili olarak, Türk Ceza Kanunu’nun 35. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan *“onüç yıldan yirmi yıla”* ibaresi *“ondört yıldan yirmibir yıla”* ve *“dokuz yıldan onbeş yıla”* ibaresi *“on yıldan onsekiz yıla”* şeklinde değiştirilmiştir. TCK m. 86 birinci fıkrasında yer alan *“bir yıldan”* ibaresi *“bir yıl altı aydan”* şeklinde, ikinci fıkrasında yer alan *“dört aydan bir yıla”* ibaresi *“altı aydan bir yıl altı aya”* ve suçun mağdurunun kadın olması halinde cezanın alt sınırına dair hüküm *“altı aydan”* yerine *“dokuz aydan”* şeklinde değiştirilmiştir. TCK m. 87 birinci fıkrasında yer alan *“üç yıldan,”* ibaresi *“dört yıldan,”* ve *“beş yıldan”* ibaresi *“altı yıldan”* şeklinde, ikinci fıkrasında yer alan *“beş yıldan,”* ibaresi *“altı yıldan,”* ve *“sekiz yıldan”* ibaresi *“dokuz yıldan”* şeklinde ve dördüncü fıkrasında yer alan *“sekiz yıldan oniki yıla”* ibaresi *“on yıldan ondört yıla”* ve *“oniki yıldan”* ibaresi *“ondört yıldan”* şeklinde değiştirilmiştir. TCK m. 106 birinci fıkra hükmüne *“şikayeti üzerine,”* ibaresinden sonra gelmek üzere *“iki aydan”* ibaresi eklenmiş ve ikinci fıkrasında yer alan *“beş yıla”* ibaresi *“yedi yıla”* şeklinde değiştirilmiştir. TCK m. 179 hükmünün ikinci fıkrasında yer alan *“üç aydan”* ibaresi *“dört aydan”* ve üçüncü fıkrasında yer alan *“yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.”* ibaresi *“altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* şeklinde değiştirilmiştir.

Kanun koyucunun genel temayülü cezaları ağırlaştırarak suçu önlemeye çalışmak yönündedir. Ancak buradaki temel nokta cezaların ağırlaştırılarak suçun engellenip engellenemeyeceği yönündeki doktrin tartışmalarından ziyade mahkemeye hükmolunan cezaların infaz edilebilirliğiyle ilgilidir. 5275 sayılı Kanun mevcut haliyle sistematik bir yapıdan uzaktır ve anlaşılabilir değildir. Yargısal erkin

kullanımında mahkemeler tarafından cezalandırılan faillerin cezalarının tam olarak infaz edilemediği sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bu halde sorun cezaların ağırlaştırılmasında değil ağırlaştırılan cezaların amaca hizmet etmesi noktasında toplanmaktadır. Sonuç olarak, 5275 sayılı Kanun bütünüyle yeniden ele alınmalı ve “örtülü af” şeklinde gerçekleştirilen kanun değiştirme alışkanlığından bir an önce vazgeçilmelidir. Tartışmalar bir yana; cezaları arttırarak suçun engellenmesi yönünde bir amaca ulaşılması isteniyorsa, cezalandırma erkinin kullanması önündeki engel ancak cezaların ve güvenlik tedbirlerinin infaz edilebilir kılınmasıdır. Mesele bununla da sınırlı değildir, meselenin diğer yönü toplumsal tedbirlerin alınmasının gerekliliğiyle ilgilidir. Toplumun, kadına bakış açısı düzelmediği takdirde, salt cezaların ağırlaştırılması ve infaz edilebilir kılınması bu suçların doğmasının engellenmesi için yeterli değildir, sadece sonuçların ortadan kaldırılmasına hizmet eder.

6284 SAYILI KANUN KAPSAMINDA UZAKLAŞTIRMA KARARI VE ELEKTRONİK KELEPÇE UYGULAMASI

Dr. Öğr. Üyesi Sarp GÜMÜŞ²⁴

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un amacı, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu kapsamda Kanun, ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda bir ayırımı giderek ev içi şiddeti şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet olarak tanımlarken kadına yönelik şiddeti ise kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış olarak tanımlamıştır. Ülkemizde aile içi şiddetin mağdurlarının daha çok kadınlar olduğu, yani 6284 sayılı Kanun'un daha çok kadına yönelik şiddet kapsamında uygulama alanı bulduğu bilinen bir gerçektir. Örneğin İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi'nin 25 Kasım 2023 yılında yayımlanmış olduğu raporda²⁵ özellikle İstanbul Barosu'nun Adli Yardım Bürolarına 2019, 2020, 2021 ve 2022 yıllarında yapılan başvuruların yaklaşık %90'ının kadınlar tarafından yapıldığı ve bu kadınların da çok büyük bir bölümünün 6284 sayılı Kanun uyarınca koruma tedbiri talebinde bulunmak maksadıyla başvuru yaptığı görülmektedir.

Kanun kapsamında en sık başvurulana ve talep edilen koruma tedbirlerinin başında uzaklaştırma kararına yönelik talepler gelmektedir. Uzaklaştırma kararı, şiddet uygulayanın müşterek konuttan veya talepte bulunan kişinin konutundan derhal uzaklaştırılmasını, şiddet mağdurunun okuluna, iş yerine, yakınlarına yaklaşamamasını ve iletişim araçları ile sair yollarla bu kişinin rahatsız edilmemesini sağlamaya yönelik bir tedbirdir. Uzaklaştırma kararları, kural olarak aile mahkemeleri tarafından veriliyor olmakla birlikte gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunun düzenlemeleri doğrultusunda kolluk makamları ve Cumhuriyet savcılıkları tarafından da mahkemelerin onayına sunulması kaydıyla verilebilir.

²⁴

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı, Öğretim Üyesi, e-posta: sgumus@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1105-8833

²⁵

<https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/KHM-6284SayiliKanunUyarıncaAlinanTebirKararlariRaporu.pdf> (E.T.: 30.10.2025). Ayrıca 6284 sayılı Kanun ve uygulanmasıyla alakalı çeşitli raporlar ve istatistikler için bkz. www.kadindayanismavakfi.org.tr/wp-content/uploads/2025/09/6284-sayili-Kanun-Izleme-Raporu.pdf (E.T.: 30.10.2025); www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plan-20212025.pdf (E.T.: 30.10.2025). Ayrıca bkz. ÇİFCİ, Serdar: "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Elektronik İzleme", İzmir Barosu Dergisi, Y. 89, S. 1, s. 1-45, Nisan 2024.

Ne var ki, verilen uzaklaştırma kararlarına rağmen şiddet uygulayanların bu kararlara uymadığı ve kararları ihlal ederek mağdura zarar vermesi sık karşılaşılan bir durumdur. Bu kapsamda, uzaklaştırma kararlarının ihlali halinde Kanun, belirli sürelerle tazyik (zorlama/disiplin) hapsi öngördüğü gibi, kararların ihlal edilmesini önlemek amacıyla 12'nci madde hükmüyle şiddet uygulayanların teknik araç ve yöntemlerle izlenmesi imkânı da tanınmıştır. İlgili maddenin uygulanmasına yönelik çıkarılan 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Dair Yönetmelik²⁶ hükümleri uyarınca şiddet uygulayana elektronik kelepçe (elektronik izleme sistemi) takılarak uzaklaştırma kararlarının ihlali noktasında daha caydırıcı bir yöntem benimsenmeye çalışılmıştır. Bu süreç kapsamında, teknik yöntemlerle takip kararı verilebilmesi için Aile Mahkemesi, dosyayı ivedilikle Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Müdürlüğüne gönderir ve vakanın teknik yöntemlerle takibe uygunluğu konusunda Sosyal İnceleme Raporu (SİR) alınmasına ve ŞÖNİM tarafından Komisyon raporu oluşturulmasına karar verir. Komisyon tarafından vakanın teknik yöntemlerle takibe elverişli olup olmadığına ilişkin nihai değerlendirme raporu hazırlanır ve vakanın teknik yöntemlerle takip açısından elverişli olduğu değerlendirildiği takdirde rapora asgari mesafe önerisi ve ilgili diğer bilgi ve belgeler eklenerek karar talebi ŞÖNİM tarafından Aile Mahkemesine ivedilikle sunulur. Aile Mahkemesi ŞÖNİM tarafından sunulan rapor doğrultusunda Elektronik Kelepçe Uygulanması yönünde olumlu veya olumsuz bir karar verir.²⁷ Kararın uygulanabilmesi için, kararın şiddet uygulayana tebliği gerekmele birlikte şiddet uygulayan bu karara itiraz etse dahi bu itiraz, Yönetmelik uyarınca kararın uygulanmasını engellemez.

Uygulamada elektronik kelepçe şiddet uygulayana takılırken mağdur tarafın da taşınabilir bir cihaz aracılığıyla konum güvenliği sağlanmaktadır. Sistem, şiddet uygulayan mağdura yaklaştıkça başladığında alarm vererek kolluk kuvvetlerini harekete geçirmektedir. İlgili uygulama, uzaklaştırma kararlarının ihlalinin takip edilmesi ve kolluk kuvvetlerinin müdahalesini hızlandırma gibi birtakım çabalarla getirilmiş ve tarafımızca olumlu bir gelişme olarak değerlendiriliyor olsa da halen birçok uygulama problemini içinde barındırmaktadır.

Öncelikle, kararların tebliği süreci ve mahkemelerin bu konudaki iş yükü ya da ihmali, kararların uygulanmasında zaman kayıplarına yol açmakta ve bu süreçlerde şiddet önlenememektedir. Öte yandan, ülke genelinde yaygınlaştırılmaya çalışılan elektronik kelepçe uygulaması için 81 ildeki altyapı çalışmaları sürüyor olsa da bu çalışmalar günümüz itibarıyla tam olarak tamamlanmış değildir. Özellikle GPS sinyalinin zayıf olduğu bölgelerde takip sistemleri hatalı konum bilgileri verebilmekte

²⁶

04 Eylül 2021 günlü 31588 sayılı Resmi Gazete.

²⁷

<https://polisdergisi.pa.edu.tr/elektronik-izleme-sistemi-elektronik-kelepce-1765-haber> (E.T: 30.10.2025).

ve uygulamanın amacına ulaşmasını engellemektedir. Ayrıca personel ve kelepçe sayısının yetersizliği gibi sorunlar veya teknik personel sayısının azlığı sebebiyle cihazların bakım ve onarım süreçlerindeki gecikmelerle halen karşılaşılmaktadır. Bu durum, mahkemelerin tedbir kararlarının uygulanmasında öncelik sıralaması yapmasına dahi neden olabilmektedir. Yine bakanlıklar ve diğer kurumlar arasındaki iletişim ve kolluk birimleri ile eşgüdümün sağlanması noktasında problemler yaşanmakta, özellikle mahkeme kararlarının Elektronik İzleme Merkezi'ne bildirilmesinde de yine zamansal birtakım kayıplar devam etmektedir. Bu durumlar da, uygulamadan beklenen faydanın azalmasına ve özellikle şiddeti engelleme noktasında mağduriyetlerin giderilememesine veya yeni mağduriyetlerin yaşanmasına yol açmaktadır.

Bu konuda, mahkemelerin iş yükü veya ihmali gibi gerekçelerin uygulamadaki sıkıntılarının bertaraf edilmesi maksadıyla özellikle aile mahkemelerinin sayıca çok olduğu büyükşehirlerde bazı aile mahkemelerinin yalnızca 6284 sayılı Kanun ile ilgili uyuşmazlıklarla görevlendirilmesi, kararların geç çıkmasını veya geç tebliğe çıkarılmasını engelleyebilir. Bu şekilde bir uygulamada, en az iki mahkemenin salt bu işle görevlendirilmesi, özellikle itirazların değerlendirilmesi noktasında hızlılığı sağlayabilir. Öte yandan, elektronik kelepçe uygulamasına yönelik kararın şiddet uygulayana tebliği akabinde kişinin kelepçe uygulaması için yapılan davete icabet etmemesi halinde bir yaptırım olarak yine bir tazyik hapsine tabi tutulması ve hatta bu kimse aleyhine bir idari para cezası uygulanması, kararların uygulanmasında caydırıcılığı arttırabilir ve mağdurun korunması amacına hizmet edebilir. Diğer taraftan altyapı çalışmaları hızlandırılarak özellikle GPS sinyallerinin güçlendirilmesi ve kolluk kuvvetlerinde bu işle ilgilenen teknik personel sayısının istihdamının artırılması veya hizmet içi eğitimlerin artırılarak kolluk personelinin bu husustaki farkındalığının artırılmasının hedeflenmesi gibi yöntemler, uygulamanın etkinliğini arttırabilir. Aksi takdirde, uzaklaştırma ve elektronik kelepçe kararları verilmiş olmasına rağmen bu kararların ihlalinin takip edilmesi daha da zorlaşacağı gibi telafisi mümkün olmayan bazı şiddet olaylarının yaşanması da gündeme gelmeye devam edecektir.

1993

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ